

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

říjen 2023

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

hned v jednom z úvodních příspěvků tohoto čísla odkazujeme na v podstatě náhodou zachycený článek regionálních novin. Mainstreamová média se snažím v zájmu zachování posledních zbytků zdravého rozumu a naděje příliš nesledovat. Na druhou stranu je asi dobré si čas od času připomenout převažující celospolečenské trendy a diskurz, aby se člověk příliš neuzavíral do své tematické a názorové bubliny. I když to většinou není příjemný zážitek, vyplatí se pravidelně se vracet zpátky na zem. Je nad míru jasné, že nejtěžší boje bude současná ochrana přírody v nejbližší budoucnosti svádět na poli konzumu. Stačí se projít po strakonické pouti nebo v předvánočním čase vyjít do ulic a hned člověk

Z obsahu tohoto čísla:

Deset let s Veget Festem.....	2
Výměna rostlin a výpěstků ve Čkyni.....	3
Demagogie na řece Otavě.....	3
Spolek Sudoměřské proudy proti.....	4
Ekošpeky 1. - Vodní melouny.....	5
Nový film Voda ztracená a vrácená.....	5
Česko - vlčí křížovatka Evropy.....	6
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Slimákovec dubový.....	8
Večer s dokumentem - 115. díl.....	8
V souladu s přírodou - Marta Kolářová..	11
Peřeje v Sudoměři.....	13
Říjnový kalendář Jirky Wagnera.....	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	14
Kompletní veganské menu chutně a.....	14

ví, s čím má tu čest. Televizní a rozhlasové vysílání, zdá se, už pouze vytváří hmatatelnou výplň mezi kostrou reklamních bloků. A dramaturgové mnohých pořadů se už ani příliš neostýchají více či méně otevřenou reklamu propašovat do nejrůznějších rozhovorů nebo vzdělávacích příspěvků. Např. jeden z nedávno odposlechnutých pořadů na Českém rozhlasu o škůdcích a chorobách zahradních rostlin tak dal prostor prodejci nejmenovaným chemických přípravků, aby nás zpravil o tom, v jakém čase je nejlepší naši úrodu pokropit pesticidy. O něco sofistikovaněji postupují třeba aerolinky, které odhalily menší díru na trhu. Ta spočívá v 15-20 % zákazníků, kteří trpí aviofobií (strachem z létání). Právě pro ně tedy organizují kurzy, na nichž se mají svého strachu zbavit. Není třeba připomínat, jak mediálně vděčné to téma je a jak velký neplacený reklamní prostor je těmto společnostem poskytován. Asi tak jako provozovatelům lyžařských vleků v zimním období. Já tedy určitou formou aviofobie trpím také, ale jde spíš o strach z následků, které tento druh dopravy má. Odvykáací kurz tohoto typu však neexistuje. A já jsem za to moc rád.

Foto Jiří Wagner

Přejeme vám barevný a příjemně prožitý podzim, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Deset let s Veget Festem

Myšlenka na uspořádání tematického festivalu zaměřeného na zdravou výživu, veganství a práva zvířat se poprvé ve skutečnost proměnila v roce 2014. Tenkrát jsme se s několika stánky občerstvení a jednoduchým doprovodným programem nesměle sešli v Rennerových sadech. Již v průběhu prvních dvou ročníků jsme ucítili poměrně velký potenciál akce. Nedo- statečné prostory parku a stavba nového dětského hřiště, to nás obojí přinutilo ke stěhování. Rokem 2016 začíná několik převážně deštivých, ale velmi úspěšných ročníků na ostrově strakonického Podskalí. K účasti na festivalu přijímají pozvání osobnosti jako režisér Petr Vachler, rapper Presento nebo thaj- ský boxer Jan Müller s metalovou kapelou Tisíc let od ráje. V těchto letech také začíná tradice charitativních benefičí pro vybranou organizaci na ochranu zvířat (nejčastěji zvířecí azyl), kdy se každoročně podaří nashromáždit dobročinné příspěvky v hodnotě přes 10 000 Kč.

Příjemným překvapením je pro nás zejména prázdné místo, které se festivalem s touto tematikou daří zaplnit, i potenciál akce. Pohybuje se v intencích okresního města, a přesto je nej- větší svého druhu v jižních Čechách. Co však omezuje nafouk- nutí festivalu do ještě o něco větších rozměrů, je zejména omezený okruh lidských zdrojů. Konkrétně jde o partu zájem- ců, která by akci společnými silami pomáhala chystat. Dalším „omezením“ je poměrně úzké tematické ohraničení festivalu, které i přes veškeré propagační snahy oslovit široké spektrum lidí nakonec vždy přiláká jen určitou výseč zájemců. Překážkou se také stává obtížně obsluhovatelné zázemí ostrova se slo- žitou organizační logistikou.

V roce 2020 se tak Veget Fest vrací zpět přímo do města - konkrétně na III. hradní nádvoří, které nabízí kromě lepší dostup- nosti pro návštěvníky také zázemí pořadatelské Šmidingerovy knihovny. Společenský sál je vhodným prostorem pro dopro- vodný program; nepřízeň počasí se totiž pro Veget Fest stává již určitým standardem. Festival přežívá i dva roky covidových uzávěr, kdy se mu zázrakem daří o vlásek uniknout restrikcím hromadných akcí. Akcentována je také bezobalová (či méně- obalová) myšlenka, která se kromě veganství stává nosným tématem. Široce propagována je možnost donést si na akci vlast- ní nádobí a ochutnávky rostlinných specialit absolvovat bez produkce zbytečných jednorázových obalů. S občerstvovateli je domluven „zákaz“ jednorázových plastů. Vše je ukázkou toho, že i foodfestival je možné uspořádat bez hor nerecyklovatel- ného odpadu, a přitom to neznamená komplikaci ani pro návštěvníky, ani pro obsluhu stánků.

Foto -jj-

Foto Jakub Čimera

Na hradě příjemně stráveným a inspirativním časem. Svou cílovou skupinu si našel také tematický doprovodný pro- gram - tentokrát zaměřený na teoretické i praktické rady pro přechod na rostlinnou stravu. Lákadlem pro návštěvu příštího ročníku může být přehled receptů na pokrmy, které při ukázce přípravy představila autorka dvou veganských kuchařek Mo- nika Brýdová (viz strana 14). Ochutnávky připravené dobrovolníky a benefiční bazá- rek tentokrát shromáždily krásnou částku přes 12 000 Kč ve prospěch azylu zvířat

Útulek Tibet z.s. Dalších 7 040 Kč putuje na konto organizace Zvíře v tísní. Tolik nechali návštěvníci v tradiční „hrabárně“ (bazaru oblečení a doplňků).

Fotky z 10. ročníku najdete pod odkazem [zde](#). Aktuality k těm následujícím můžete sledovat prostřednictvím [facebookových stránek](#). Pokud je vám blízká tematika ochrany zvířat nebo se vám na akci líbilo a chtěli byste nám aspoň trochu pomoci tlačít festivalovou káru dál, uvítáme do příštích let jakoukoli formu zapojení. Hodila by se nám spolupráce při tvorbě obsahu sociálních sítí, propagaci, tvorbě doprovodného programu a dalších organizačních záležitostech.

Závěrem se sluší poděkovat všem, kteří se na dosavadních 10 ročnících jakkoli podíleli a pomohli společně s námi vytvořit alespoň drobný kousek soucitnějšího světa. -jj-

Výměna rostlin a výpěstků ve Čkyni

V září proběhlo další setkání milovníků rostlin, pěstování a zahradničení v zahradě čkyňské synagogy.

Před pár lety vznikl nápad udělat květinový swap, který je v současné době velmi populární. U nás ve Čkyni se to přerodilo v krásnou komunitní akci, kdy se sejdou vášniví zahrádkáři a vyměňují si semínka, sazeničky, odkopky, ale i výpěstky, zavařeniny a recepty. Nechybí ani sdílení praktických rad, sušené houby nebo domácí víno.

Akce probíhá dvakrát ročně, na jaře se mění sazeničky, přebývající semínka a na podzim jde především o výpěstky a odkopky. Ale nejdůležitější je inspirace na další zahrádkářskou sezónu. Dá se říct, že se z toho stala již tradiční akce.

Pokaždé není ani potřeba přijít s plnou náručí, ale zaručeně s prázdnou nikdo neodchází. Děkuje všem zúčastněným, kteří se sami pilně na výměnu připravují a své nabízené věci mají popsané a sdílí se všemi rady k pěstování či zpracování, domlouvají se mezi sebou, kdo co přinese příště, a už se jen těší na určení termínu. Velký dík patří i všem za domácí laskominy v podobě koláčů, bábovek a různých pochutin, které doplňují atmosféru tohoto příjemně stráveného času, kde se setkávají lidé se stejným zájmem.

V květnu příštího roku budeme opět vyměňovat. Nechte se inspirovat.

Organizátorky Zdeňka Škopková, Hanka Dědová, Ivana Anderlová

Foto Zdeňka Škopková

Překopávky

Demagogie na řece Otavě

Noviny již pravidelně neotevírám. Přesto mě skoro pokaždé, když se tak náhodně stane, něco velmi zaujme. Ne vždy však v pozitivním slova smyslu. Na jeden z článků z kategorie „rukou zatínaných v pěst“ jsem natrefil v rubrice Polemika Týdeníku Strakonicko před několika týdny. Titulek „Extrémní cenu za Sudoměřské proudy by zaplatili všichni“ odkazoval na již několik let běžící kauzu snahy o stavbu malé vodní elektrárny na Otavě několik kilometrů před Pískem. Pokud nejste vyloženě místní, patrně jste ji v mediálním prostoru ještě nezaregistrovali.

Foto -jj-

V podstatě se jedná o klasický spor mezi investorem hájícím své podnikatelské zájmy a místními obyvateli, kteří hájí své právo na zdravé a nepoškozené životní prostředí. Zde se však potkává obdivuhodná houževnatost místních s prohnatostí investora, a tak celá kauza nabývá tak trochu bizarních rozměrů. Situaci samozřejmě komplikuje fakt, že vodní energetika je všeobecně vnímána jako čistý obnovitelný zdroj elektřiny. S čímž by se dalo souhlasit pouze do té chvíle, než poznáte „systémovou“ škodlivost MVE na vlastní kůži (nedodržování zůstatkových průtoků, provoz při nižších stavech vody v obdobích, kdy by měla elektrárna stát, poškozování říčních biotopů atd.). Takovou zkušenost totiž mají i obyvatelé obcí na řece Otavě před Pískem. Nejen z tohoto důvodu založili občané Sudoměře spo-

lek Sudoměřské proudy, který se kromě komunitních aktivit snaží také hlasitě vystupovat proti záměru realizace MVE. O reakci a popis dosavadních aktivit jsme požádali přímo předsedkyni spolku; informace se dočtete v následujícím článku.

Nyní však zpátky k novinovému textu. Jeho autorem není samozřejmě nikdo jiný než investor samotný – občanům již známý elektrárník podnikatel Robert Turinský. Ten provozuje MVE v Písku a v Zátaví. Na druhé z lokalit byla před třemi lety řešena kauza nejen nedodržování zůstatkových průtoků, ale rovněž patrně nepovoleného vybagrování koryta řeky (více viz [zde](#)). Nedůvěryhodnost činnosti zvyšují i argumentační kličky kolem nabytí klíčových pozemků u Sudoměře, kdy investor tvrdí, že elektrárnu stavět nehodlá, ale zároveň si pozemky ponechá, protože „kdo ví, co bude za pár let“.

Těch pár let naštěstí ještě nenastalo, ale o úsek řeky se díky její přírodní hodnotě i aktivitám spolku začínají zajímat orgány ochrany přírody a vznikla studie o potenciálu území pro vznik přírodní památky Sudoměřské proudy. A to samozřejmě pro pana Turinského znamenalo poplach a ohrožení jeho záměru prozatím uloženého do šuplíku na lepší časy. Neváhal tedy sepsat výše zmiňovaný článek, který má snad všechny atributy pojmu demagogický. Rád bych vám jej nechal pročíst celý, ale bohužel není ve veřejném prostoru dostupný. Text zevrubně a prostřednictvím silného citového nátlaku popisuje, jak nuzně by vypadal život místních a veškeré činnosti a podnikatelské aktivity v lokalitě, pokud by k vyhlášení maloplošného chráněného území došlo – scénář ne nepodobný postapokalyptickým filmům. Z dosavadního vesnického života by nezůstal kámen na kameni. Hasiči by nemohli pořádat soutěže, rybáři by nemohli lovit ryby, myslivci by nemohli lovit zvěř. Investice do nových domácích ČOV by vzrostly do astronomických výšin a v podstatě by znemožnily další výstavbu. Zrušena by prý musela být i tradiční akce Rýžování zlata na Otavě. Zkrátka by přišel i bufet pro vodáky, protože splouvání řeky by bylo v tomto úseku zakázáno. Výrazně omezeno by bylo zemědělské hospodaření na mnoha desítkách hektarů atd. atp.

Přímo ocituji snad jen poslední odstavec článku, který je výmluvný sám o sobě. „Proč by měl být život našeho doposud poklidného mikroregionu postižen vyhlášením přírodní památky Sudoměřské proudy? Co tím skutečně sleduje spolek Sudoměřské proudy? Opravdu musíme všichni platit takovou cenu za sobecké ochranné nápady jednotlivců?“

Já osobně se pouze obávám toho, že text a údajné zalarmování zastupitelstev všech dotčených obcí mohly padnout na úrodnou půdu, protože takovýto styl je v posledních letech obvyklý a značná část populace nejen neklade stav životního prostředí na přední příčky svých hodnotových žebříčků, ale také podléhá podobně podávaným předsudkům a šíření strachu. -jj-

Spolek Sudoměřské proudy proti výstavbě MVE

Spolek Sudoměřské proudy vznikl za účelem ochrany řeky Otavy a přírody v okolí Sudoměře. Impulsem pro založení spolku byla snaha zamezit plánované výstavbě další MVE na Otavě v Sudoměři, cca 500 metrů pod stávající elektrárnou na Jirkalův jezu. V tomto případě by se jednalo o tzv. derivační elektrárnu, která by zásadním způsobem ovlivnila zatím nedotčený meandr řeky a přilehlé, na toku Otavy zcela jedinečné, sudoměřské peřeje. Zájem na vybudování MVE má pan Turinský, majitel a provozovatel elektrárny v Zátaví. Chataři a obyvatelé žijící poblíž řeky mají s provozováním elektrárny špatné zkušenosti. Opakovaně upozorňovali na nedodržování minimálních zůstatkových průtoků, zejména v nočních hodinách, elektrárna je bez rybního přechodu. Rozsáhlého zásahu se dopustil pan Turinský v roce 2020, kdy došlo k odbagrování koryta řeky za účelem zvýšení výkonu turbíny, vytěženým sedimentem byla zasypana přilehlá tůň. Celou záležitost řešila ČIŽP.

V roce 2008 začal skupovat pozemky kolem řeky Otavy u obce Sudoměř. V roce 2011 upozorňuje obec Čejetice na pozemek, který je tou dobou ve správě Pozemkového fondu. Poté žádá o jeho odkoupení, za účelem vybudování MVE. Po protestech občanů zastupitelstvo prodej zamítá. I přesto se pan Turinský stává v roce 2020 jeho majitelem. Pozemek, který je vedený v KÚ jako orná půda, je ve skutečnosti z velké části řeka a je stěžejní pro vybudování MVE.

Opakovaně jsme jako občané Sudoměře žádali obec Čejetice o finance na zhotovení biologického průzkumu, který by mohl výstavbu MVE zbrzdit nebo jí trvale zamezit. Ani jednou nám nebylo vyhověno s argumenty, že nikdo elektrárnu budovat neplánuje a bojujeme proti ničemu. Spolu s chataři jsme sáhli do vlastních kapes a nechali v okolí peřejí zhotovit první ichtyologický průzkum, na další podrobnější průzkumy již přispěly nadace. I tyto průzkumy potvrdily výskyt chráněných druhů, výstupy studií jsme předali krajskému OŽP.

Spolek Sudoměřské proudy je parta obyčejných vesnických lidí, kteří mají rádi místo, ve kterém žijí, a rozhodli se ho chránit. **Jana Hrdinová, spolek Sudoměřské proudy**

Foto Jana Hrdinová

Ekošpeky - 1. Vodní melouny

Nový miniseriál s otevřeným počtem pokračování a možná určitou nepravidelností bude mít za cíl přiblížit některé záležitosti naší běžné spotřeby, u kterých se patrně ani nezamýšlíme nad tím, že jejich nákup by mohl být ekologicky poměrně nešetrným aktem. Na rozdíl třeba od pojednání o balené vodě nebo létání letadlem seriál nabídne na první pohled méně viditelné souvislosti a možná představí věci, u kterých bychom se nad ekologickou stopou nebo zbytečností ani možná nezamýšleli. Uvedené informace by však mohly posloužit i jako určitý rámec nebo návod pro posuzování jiných podobných případů. Budeme rádi, pokud se podělíte o vaše vlastní poznatky a přidáte do seznamu nějaký další ekošpek. A nyní již pojďme k tématu úvodní epizody.

Pokud navštívíte během parného léta jakékoli větší sídlo, brzy zjistíte, že existují dvě věci, bez kterých si Češi tuto část roku představit nedovedou. První z nich jsou stánky se zmrzlinou, druhou pak melouny. Meloun je tak neodmyslitelně spjatý s pohodovým časem horka a dovolených, že jej přidáváme k letním nákupům zcela automaticky. Zamysleli jsme se však někdy nad tím, jak velká ekologická stopa se za tímto produktem skrývá? Pojďme si to trochu přiblížit.

Melouny regionální produkce na farmářských trzích, foto -jj-

(brambor, rýže apod.) představuje mnohonásobek základu hlavních jídel. Prostřednictvím melounů tedy převážíme extrémní množství málo výživné potraviny. Dalo by se to přirovnat k převážení ochucených limonád. Do určité míry tomu odpovídá i směšně nízká cena. Cenová válka začíná někde kolem 25 Kč za kg a ve špičce se dostává i dost hluboko pod 20 Kč. Hodnota vzhledem k zemědělské produkci tragická. Vzhledem k tomu, že patrně nejvyšší položkou zde bude představovat doprava, přestává to celé dávat smysl. Ale když si uvědomíme, že za dvacku pořídíme i kilo banánů z Kostariky, je tady něco špatně.

Pro posouzení ekologické stopy dovozu je samozřejmě podstatné i druhé měřítko - vzdálenost. Do ČR se jen v červnu 2022 dovezlo 22 000 tun melounů. Z toho bylo zhruba 7 000 tun z Itálie. Dalšími vývozci jsou Španělsko, Turecko, Řecko a některé další evropské země. Pokud se rozhodneme dopřát si melouny i mimo jejich hlavní sezónu, můžeme na pultech natrefit na jihoamerickou produkci (koupili byste si někdy ochucenou vodu z Brazílie?). Vzhledem k jejich objemu, váze a vzdálenosti, kterou k nám urazí, se bezpochyby jedná o jednu z potravin s nejvyšší uhlíkovou stopou. Z důvodu výživových vlastností popisovaných výše můžeme melouny směle zařadit mezi tzv. luxusní zboží - jde o něco, co víceméně nepotřebujeme, a mohli bychom spotřebu bez problémů snížit.

Co je melounům ke cti, že v kusové podobě jde o bezobalový produkt. Do oblíbených plastů je balíme až v případě porcování. Další jejich dobrou vlastností je fakt, že nyní se dají bez větších problémů pěstovat i v naší zemi. A to je zároveň návod i alternativa. Pokud se nechceme melounů vzdávat, můžeme je buď začít sami pěstovat, nebo se porozhlédnout po jejich tuzemské produkci. Mnoho farem již vodní meloun zařazuje do svého sortimentu. Seženete jej i v rámci strakonických farmářských trhů z produkce farmy Tři Selky s.r.o., odkud pochází naše fotografie. Nákupem tohoto produktu tzv. zblízka výrazným způsobem minimalizujete externalitu dovozu. A z vlastní zkušenosti mohu říci, že si i více pochutnáte. -jj-

Nový film Voda ztracená a vrácená aneb Znovuzrození šumavských mokřadů

Již pátým rokem pokračuje projekt „Život pro mokřady“, díky němuž se Správě Národního parku Šumava daří rušit odvodnění na místech, která byla v minulosti naplněna vodou. Představte si například, že naprostá většina pramenišť v šumavských lesích i loukách je protkána strouhami, jež odvádějí vodu soustředěným odtokem, rovnými a hlubokými kanály co nejrychleji pryč. Nejinak je tomu v Pošumaví, kde byly navíc masivně prováděny tzv. „meliorace“. Pod tímto pojmem si v současnosti většina lidí představí podzemní odvodňovací systém, i když původně pokrýval širší škálu opatření v krajině. Šlo zkrátka o úpravy, které měly směřovat k „vylepšení“ pro-

dukčního nastavení naší rodné matičky Země. Za účelem všeobecné osvěty o těchto postupech probíhala i vcelku otevřená propaganda popisující mokřady jako neúrodnou prérii, kde se to hemží nebezpečnými živočichy. V našem současném projektu máme vytyčené nemalé cíle, pokud se jedná o terénní práce a obnovu degradovaných mokřadů. Kromě toho se však také hodně soustředíme na to, abychom tuto neprávem pošramocenou pověst bažin napravili. Film, který jsme pro vás připravili, tudíž není jen o práci bagrů, jež zaslepují odvodňovací strouhy. Ale díky zručnosti a nadšení filmaře Radka Plíhala jsme si mohli dovolit podstatnou část snímku věnovat právě úchvatným mokřadním rostlinám a živočichům, které mokřady hostí. Uvidíte rovněž krásná nedotknutá místa, zdroje vody, jež rozbíhají propletenec říční sítě krajiny a neustále sytí koloběh vody proudící skrze půdu, rostliny a vzduch. Film je bezpochyby velkým zážitkem lahodícím oku i duši, umocněným navíc emotivním hudebním doprovodem Lenky Dusilové a Petra Ostrouchova. Tito umělci se doslova ponořili do tvorby, když ji přímo synchronizovali s jednotlivými záběry, a dobře tak mohli vystihnout náladu šumavské přírody.

Nakonec ještě pár slov k záměru, s nímž jsme tento film připravovali. Žijeme v době, kdy se začínají naplňovat předpovědi klimatické změny. Nutno dodat, že se naplňují mnohem rychlejším tempem, než jsme očekávali, a bezprostřední dopady na krajinu můžeme pozorovat všude kolem nás. Nazrál čas o vodě více přemýšlet a některé vysušené mokřady, je-li to možné, vodě navracet. Zřejmě nejefektivnějším způsobem, jak takové aktivity podnikat, je práce v místní komunitě - na vsi nebo i ve městě. V tomto případě totiž není vhodné čekat, že za nás vše naplánuje a realizuje stát. O místa, kde žijeme, bychom měli pečovat především svým vlastním úsilím. Od státu pak můžeme očekávat relativně štedrou finanční pomoc.

Proto se nyní vydáváme za Vámi. Součástí promítání filmu bude i ukázka obnovy prameništ a potoků osvobozených z podzemní drenáže v Národním parku Šumava (což může být inspirací pro potenciální revitalizátory) a povídání o významu nenarušených mokřadů pro oběh vody krajinou. Budeme se těšit na setkání s Vámi dne ve středu 25. října 2023 od 18.00 hodin ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří. Projekce otevře novou sezónu cyklu besed Zelené otazníky.

Lukáš Linhart, Správa Národního parku Šumava

Správa Národního parku Šumava a autor filmu Radek Plíhal
vás zvou na projekci unikátního dokumentu o mokřadech

VODA

ztracená a vrácená

Společenský sál Šmidingerovy knihovny
25. října 2023 v 18.00 hod.

SK ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

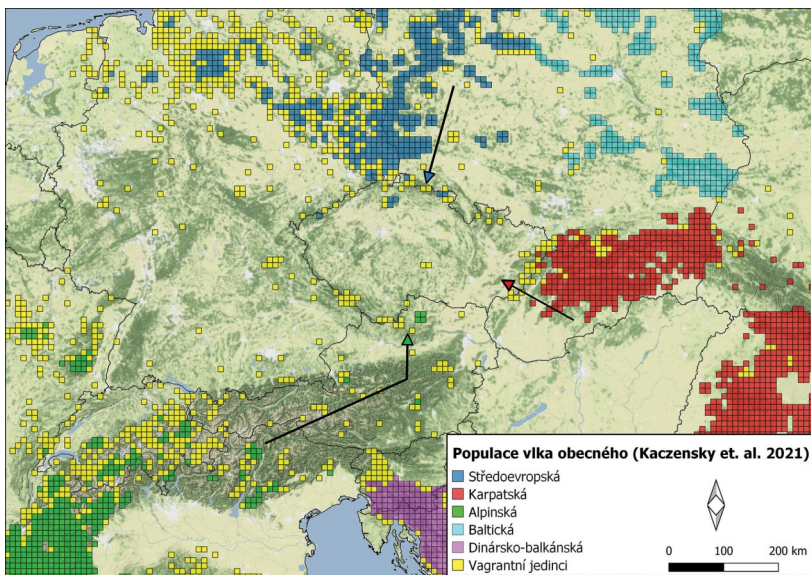
příběh vody, jejího ztracení a návratu
film o naději plný dechberoucích záběrů šumavské přírody
hudba Lenka Dusilová a Petr Ostrouchov

Česko - vlčí křižovatka Evropy

Diskuze nad návratem velkých šelem ve spojitosti s ohrožováním zájmů člověka jsou v posledních letech na denním pořádku. O poznání řídjěji už se hovoří o podstatných ekologických souvislostech. A naprosto ojedinělé jsou informace o genetické diverzitě samotné vlčí populace a zeměpisné roli České republiky v tomto ohledu.

Velmi zajímavé pozorování rozebral [tento článek](#) v posledním čísle časopisu Ochrana přírody. Podíval se totiž na vlka v naší zemi nejen z pohledu podstatné součásti ekosystémů a vrcholu potravní pyramidy, ale zvýraznil právě polohu Česka v souvislosti s mísením evropské vlčí krve.

Jak je patrně dobře známo, vlk dříve obýval prakticky celou Evropu. Byl pronásledován člověkem již od poslední doby ledové a v průběhu několika málo posledních staletí byl zatlačen do víceméně izolovaných zbytkových populací zejména v rámci člověkem méně obydlených rozsáhlých pohoří. V mnoha zemích (včetně ČR) vlk v tomto kritickém období zcela vymizel. S dílčí změnou náhledu na velké šelmy se tento druh začíná opět šířit až ve druhé polovině 20. století. Novým trendem posledních desetiletí je tedy rekolonizace rozsáhlých evropských území. O společenských souvislostech tohoto procesu nyní pomlčím a nabídnu vhléd do ryze ekologické, resp.

Zdroj: <https://datadryad.org/stash/dataset/doi:10.5061/dryad.pc866t1p3>

genetické problematiky.

Výmluvná animace zveřejněná u výše uvedeného článku mapuje původní evropské populace vlka obecného a směry jejich opětovného šíření vzhledem k poloze ČR. Z obrázku je dobře patrné, jaký význam má naše země ve vlčí populační dynamice. Na území Česka se střetává trajektorie karpatské populace směrem od východu, alpské od jihu a středoevropské od severu. První náznaky rekolonizace Česka byly patrné přes Beskydy (zdrojem karpatská populace) a zhruba od roku 2011 je naše území „obsazováno“ i od severu populací z německo-polského pomezí. V současné chvíli vlčí smečky obývají téměř všechna hraniční pohoří a vlk se vyskytuje nebo hledá nová teritoria i ve vnitrozemí (CHKO Kokořínsko - Máchův kraj, Brdy...). Trend koresponduje se situací v ostatních evropských zemích a souvisí s dostatkem potravy (zejména spárkaté zvěře), ochránářskými aktivitami a dalšími faktory.

Díky rozsáhlému monitoringu jsou údaje o početnosti a rozšíření vlka na našem území doplňovány i neméně zajímavými genetickými informacemi, které dokáží rozlišit, ze které konkrétní zdrojové populace sledované zvíře pochází. Rozborem genetického materiálu byl určen původ první novodobé šumavské vlčí smečky. Samec pocházející z jižní alpské populace se zde dal dohromady s vlčicí od severu ze středoevropské nížinné populace. Vnučka tohoto páru byla v roce 2022 zachycena ve Slavkovském lese (novém vlčím teritoriu). Založila zde smečku se samcem pocházejícím opět z polsko-německé středoevropské populace. Podle pozorování z terénu zplodila dvojice zatím nejméně čtyři mláďata, z nichž tři byla zachycena i na základě sběru vzorků.

Podobné bezesporu poutavé výsledky výzkumů a pozorování podhalují nejen mnohá tajemství mobility vlčích populací, ale v kontextu jejich zeměpisného uspořádání staví ČR do významné pozice území, na kterém dochází ke střetu uvedených zdrojových populací při jejich šíření a tedy i k „mísení krve“. To je proces významný zejména v ohledu na posilování genetické základny všech evropských vlků. Jelikož došlo v minulosti k zatlačení vlka do okrajových populací, kde se musel nutně projevit efekt tzv. genetického driftu, může nyní „promíchávání“ populací vést k opětovnému posilování genetické diverzity. Nejen z tohoto důvodu by měla Česká republika hrát významnou roli v obecné ochraně vlka, investovat např. do zlepšování migrační prostupnosti území, ale třeba i do osvěty vedoucí ke změně náhledu na tuto fascinující šelmu. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Minule byla s detektivem Ledňáčkem řeč o rorýsech, tentokrát bychom se mohli trochu pocvičit v hádání. Vypadá to jako rorýs, létá to v hejnech a loví hmyz jako rorýs, táhne na zimu do Afriky jako rorýs, vrací se zase na stejná místa jako rorýs, bydlí teď už skoro jen u lidí (zatímco původním místem výskytu byly hlavně vysoké skály) - a není to rorýs. Kdo to je? Připomíná to známou lidovou říkačku o kočce a kocourovi, vidíte? Mohla by to být rorýsí samička. Ale také vlaštovka - a ta to skutečně je. Někdo si ji s rorýsem může i splést, pokud si nevšimne světlého břicha, švitořivého hlasu a dlouhých ocasních per, připomínajících nůžky. Však také mezi známými lidovými hádankami je jedna právě o tom: „Kdo pořád stříhá, a ještě nic nepřestříhl?“

A teď jedno velké překvapení: představte si, že rorýs a vlaštovka nejsou blízcí příbuzní! Někdo z vás to

Umělé hnízdo pro vlaštovky, foto Vilém Hrdlička

možná ví, ale většina nejspíš ne. Rorýs patří do řádu svišťounů, jak dobře víme přinejmenším z filmu "Po strništi bos", ale vlaštovka se řadí mezi pěvce. Je tedy ze stejné rodiny jako třeba kos, zatímco rorýs má příbuzenstvím blíže k cizokrajným kolibříkům.

Podobnost vlaštovek a rorýsů je dána jejich způsobem života. K němu patří mistrovství ve vytrvalém letu, dobrá orientace, schopnost kličkování, stoupaní do výšek a klouzání dolů (což se týká hlavně rorýsů, zatímco let vlaštovky je více třepotavý) ... Novodobě mají společné i to, že se hodně vážou na člověka. Vlaštovky zalétávají dovnitř do chlévů a jiných domů, a protože takových možností ubývá, nejsou tyto ptáci už tak hojní jako dříve. Problém při rozmnožování vlaštovek představují také některé speciálně upravené povrchy staveb (proti vlhku). Hnízda na nich při stavění nedrží. Nebo spadnou už hotová, a to třeba i s mláďaty. Někde se lidé snaží pomoci a připevní umělé, které si pak ptáci jen dotvoří.

Ve filmu „Planeta Česko“ je zaznamenáno hnízdění vlaštovek v budově nádraží, kam se dostávaly dveřmi spolu s procházejícími lidmi. Po modernizaci dveří se naučily létat tak, aby aktivovaly čidlo na samočinné otevírání. A tak snad i přinášejí tomu domu štěstí. Je totiž taková pověra, že hnízdění vlaštovek je pro rodinu

požehnáním. O vlaštovkách se také často zpívalo i vyprávělo, byl to velmi oblíbený ptačí druh.

Oproti rorýsům není vlaštovka tak horlivým letcem. To ale všichni víme, že si klidně někam sedne, třeba na drát elektrického vedení, k ní se přidají další a ozývá se odtud hlasité švitoření. Dalším rozdílem oproti rorýsům je časnější přilet (v dubnu) a pozdější odlet (v září). Hnízdo vlaštovky je z hliněných hrudek a stébel spojených slinami, je bytelné a po léta znovu opravované a používané, počet mláďat je 4-5 (u rorýsů bývají 2 nebo 3), noční odpočinek neprobíhá v letu, ale například v rákosinách u rybníků.

A co ještě by se dalo doplnit? Na to se nás zeptá detektiv Ledňáček:

- Pro dospělé: Když nepatří mezi naše vlaštovkovité pěvce vzhledem i zvyky podobný rorýs, kdo tedy?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Vlaštovky přilétají už v polovině jara. Jak si naloví? Je v tu dobu přece ještě dost chladno a deštivo.
- Pro rodiny s batolaty: Jistě jste už někdy slyšeli přísloví o ranním ptáčeti, které dál doskáče. Znáte i lidovou průpovědku o vlaštovce, která je po ránu podobně čilá? Říkávala se dříve ospalým dětem při vstávání.

Odpovědi najdete na straně 14. **-ah-**

Slimákovec dubový

Slimákovec dubový (*Apoda limacodes*) nepatří mezi plže, ale je to malý motýl s rozpětím křídel 20-26 mm. Sameček je hnědožlutý, samička okrová s dvěma šikmými tmavými páskami (nebo ještě s třetí páskou mezi těmito dvěma). Střední pole na křídle může být tmavě vyplněné. Zajímavá je u tohoto motýla plžovitá zelená housenka se dvěma žlutými podélnými hřbetními kýly a třemi řadami vyčnělých bradavek, přičemž pod kýly je řada jamek. Slimákovec dubový se vyskytuje v nížinách až horách, ale hojnější je v nížinách. Létá od konce května do počátku srpna. Housenka se od července do října živí na listnatých stromech a keřích, hlavně dubu, buku, habru, trnce aj. Na podzim si zhotoví pevný oválný kokon, ve kterém ve stádiu předkukly přezimuje. Housenku jsem našla 19. 9. 2013 v zámeckém parku v Chanovicích pod lípou, 20. 10. 2013 na silnici u Bezděkova pod dubem, 25. 9. 2022 v Chanovicích u rybníka Kozedře pod dubem, 4. 9. 2023 u rybníka Budětín také pod dubem a 10. 9. 2023 u Kotouně pod bukem (viz fotka). S dospělcem jsem se setkala 1. 7. 2017 u obce Lohberg v Bavorsku. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

MACEK, J., DVOŘÁK, J., TRAXLER, L., ČERVENKA, V.: Atlas Noční motýli I., Academia, Praha 2007.

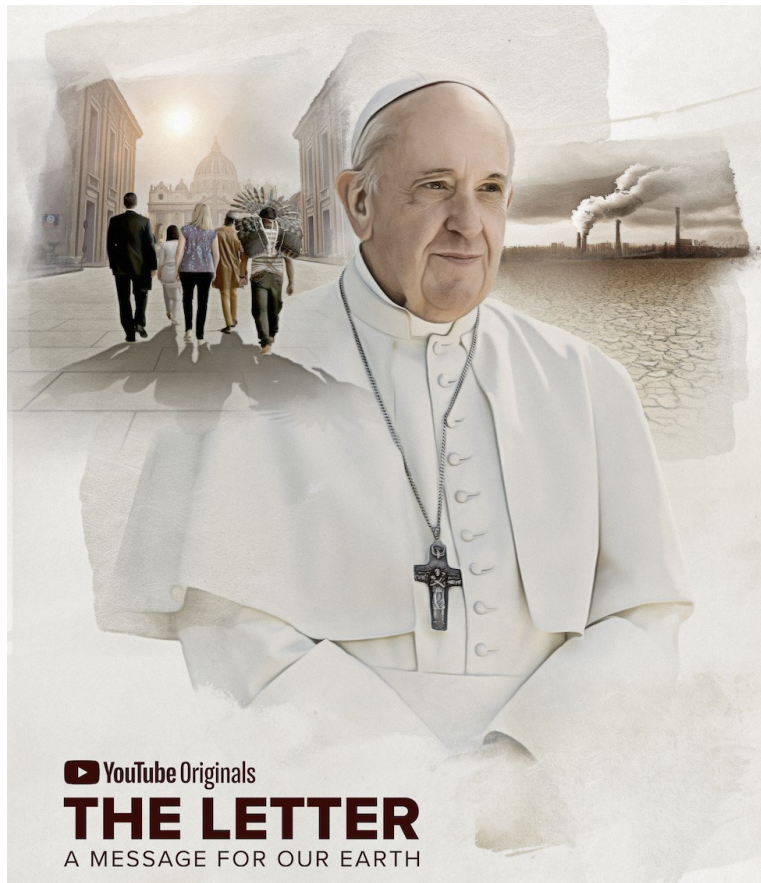
Večer s dokumentem - 116. díl – The Letter

„V historii studujeme, jak nás civilizace osvobodila z otroctví. To je lež větší než tento dům. Takzvaný ‘pokrok’, který nyní sledujeme, nadvláda ekonomiky, z nás dělá stále více otroky.“

Na základě mnoha zkušeností jsem poměrně dost skeptický, co se týče myšlenkového propojení křesťanského náboženství a teoretické či praktické ochrany přírody. Přílišné soustředění na člověka kladené někdy až do příkrého rozporu se soucitem s ostatními formami života a s přírodou samotnou vystavělo sice neviditelnou, ale poměrně bytelnou zeď, za kterou se automaticky staví velká většina věřících. Z historického pohledu se jednu z mála cihel této zdi pokusil vyjmout sv. František z Assisi, známý obhájce ostatních živých bytostí a přírody jako takové.

I přes svou skepsi jsem s velkým zájmem zhlédl dokumentární film The Letter (2022). Kromě kvalitního filmařského zpracování představuje v tomhle zvláštním tematickém okruhu i určitou naději. Pokud bychom měli snímek popsat více zešíroka, asi by se určitě slušelo uvést, že je poměrně svébytnou kombinací popisu konkrétních environmentálních problémů dneška a symbolickým ztvárněním víry v lepší zítřky (a pro skeptiky i světlem na konci tunelu nepropojitelnosti křesťanské víry a ochrany přírody).

Film určitým způsobem navazuje na vydání encykliky Laudato sí' papežem Františkem v roce 2015 a dalo by se říci, že prozatím symbolický akt zachycený filmem je pokusem o to, aby slova nezůstala pouze na papíře, ale měla i nějaký reálný dopad v tomto světě. Papež František navázal na odkaz sv. Františka z Assisi nejen volbou svého papežského jména, ale právě vydáním tohoto spisu, který se dá chápat jako

kritika konzumního způsobu života a výzva k urychlené globální akci zejména v souvislosti s klimatickou krizí (podobně jako sv. František ztělesňoval myšlenky dobrovolné chudoby a úcty ke stvoření).

Dokument sleduje společné symbolické setkání na základě zaslaného „dopisu“. Tak jako Laudato sí směřuje ke každému konkrétnímu člověku na Zemi, je tato pozvánka adresována čtyřem konkrétním zástupcům skupin popsanych v encyklice. Hlasem chudých se stává senegalský klimatický uprchlík Arouna Kandé, hlas původních národů reprezentuje náčelník Odair kmene domorodé země Maró v Amazonii, hlas mládeže zastupuje indická dívka - aktivistka Ridhima Pandey a hlasem přírody a divokých zvířat v zastoupení promlouvá dvojice australských vědců Robin Martin a Greg Asner. Každý z těchto čtyř zástupců je tak zároveň na setkání ztvárněním konkrétního environmentálního problému.

Afrika je kontinentem, produkujícím pouhých 3 % světových emisí skleníkových plynů. Přesto je projevy globální změny klimatu ohrožena nejsilněji. Udává se, že do roku 2050 by se mohlo následkem klimatické změny dát do pohybu až 1,2 miliardy lidí. Amazonie je oblastí, kde přirozené ekosystémy trpí rozpínavostí lidského hospodaření zdaleka nejvíce. Každým rokem je zde zavražděno několik desítek lidí, kteří se tomu postaví na odpor. Oblast korálových útesů

nebo australská souš jsou dalšími místy, kde jsou projevy oteplování nejviditelnější. A v pozadí toho všeho stojí bezmoc mladých lidí, kterým jsou kradeny pozitivní vyhlídky na jejich vlastní budoucnost.

Myšlenka společného rokování nad environmentálními tématy není zbrusu nová; první takové setkání se uskutečnilo již v roce 1986. V Assisi (rodišti sv. Františka) se setkali zástupci světových náboženství a ekologických organizací. Papež František se tak nejen samotnou encyklikou znovu pokusil vynést toto téma na světlo, za což sklídl kromě všeobecného obdivu také nemalou kritiku od samotných pohlavářů katolické církve. V průběhu setkání, které se posléze přesouvá i do městečka Assisi, se blýskne několika trefnými přírovnáními z křesťanské nauky. Mýtus o stavbě Babylónské věže roubovaný na současnou environmentální krizi zní ve volném překladu nějak takto: „*Stavíme věž lidské arogance s cihlami moci, cihlami ekonomiky. A abychom to vybudovali, tolik lidí pracuje jako otroci. A pokud padne otrok, nic se nestane.*“

I když popisované setkání samozřejmě netvoří uzavřený příběh a hodnota tohoto aktu je zejména symbolická, rozuzlení a průběh události skrývá až nečekaně člověčí hodnotu a poslání pro celé (zdaleka ne jen věřící) lidstvo.

Dokument The Letter můžete zhlédnout [zde](#). Pokud nevládnete angličtinou, je nutné v nastavení přehrávače zvolit automatické české titulky, jejichž překlad je místy nepřesný, ale dostačující. -jj-

Pozvánky - říjen 2023

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 10. 10., nebo čtvrtek 12. 10. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. V této sezóně se budeme věnovat zejména nahrazování konkrétních živočišných potravin zdravějšími a šetrnějšími rostlinnými alternativami. Tématem říjnového kurzu bude **smetana**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš.

Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Promítání dokumentu Voda ztracená a vrácená

středa 25. 10., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Umělecký filmový dokument z dílny NP Šumava představuje historický i současný přístup lidí k mokřadům. Záběry zachycují zachovalé i poničené mokřady na Šumavě a snahu o jejich záchranu. Film doprovází hudba Lenky Dusilové a Petra Ostroucha. Po promítání bude následovat beseda s Lukášem Linhartem, koordinátorem revitalizačních projektů.

Farmářské trhy Strakonice

pátek 13. a 27. 10., 13-17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Pokračují pravidelné podzimní farmářské trhy na Velkém náměstí. Přijďte si vybrat z bohaté nabídky farmářských a regionálních potravin, řemeslných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Netopýři - naši tajemní sousedé

ÚT 3. 10. Dita Weinfurtová: přednáška s promítáním a s ukázkou krmení živého hendikepovaného netopýra. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří). Přednášející pracuje v České společnosti pro ochranu netopýrů.

Úterní zastavení

ÚT 10. 10. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami Jana Eskymo Welzla. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Přírodovědný výlet do okolí Radvanovického vrchu

NE 29. 10. Sraz v 7:00 před nádražím ČD. V 7:10 odjezd do Lenory (příjezd v 9:01). Tam se sejdeme s profesionálním průvodcem Josefem Peckou (poplatek 100 Kč – až na místě). Povede nás po pěšinách a terénem na Radvanovický vrch a zpět do Lenory (cca 14 km). Odtud jede vlak např. v 17:02.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. PÁ 6. 10. si vyrobíme růžičky z listí, ŠK 13. 10. a 20. 10. budeme hledat plody na figurky. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větvíček a květin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy.

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Lokalita Soutok by se měla stát chráněnou krajinnou oblastí

V měsíci srpnu začal proces, na jehož konci by mělo být vyhlášení velkoplošného chráněného území na ploše celkem 127 kilometrů čtverečních v jižním cípu Moravy. Více informací viz [zde](#).

Od února platí zákaz používání olověných broků v mokřadech

Letošní lov kachen divokých bude již bez použití olova v některých biotopech. Dosud však není jasné, pro jaké plochy nová úprava platí. Původně byla ve hře varianta úplného zákazu olověných broků, kterou však myslivci rozporovali. Více viz [zde](#).

V CHKO Brdy byl potvrzen výskyt vlka

Monitoring pomocí fotopastí zaznamenal pohyb vlka ve střední, nejméně navštěvované části chráněného území. Více se dočtete [zde](#).

Zelenou perlu 2022 získal bývalý primátor Českých Budějovic

Současný zastupitel krajského města za ANO Jiří Svoboda se blýskl názorem, že řeka ve městě je nákladná dopravní překážka a mělo by místo ní být spíše vybudováno parkoviště. Více viz [zde](#).

Jiřická nádrž v Novohradských horách by měla být chráněná

Nešetrné rybníkářské hospodaření v nádrži s chráněnými druhy ryb a obojživelníků by mělo do tří let skončit. Hejtman Martin Kuba zde přislíbil vznik chráněného území. Více informací viz [zde](#).

Petice za pořad Nedej se!

Česká televize snížila rozsah známého publicistického pořadu v roce 2023 na polovinu. [Petice](#) usiluje o návrat k původnímu rozsahu a také o silnější postavení environmentální publicistiky celkově. -jj-

Literární okno

V souladu s přírodou - Marta Kolářová

Do ekoporadenského knižního fondu se nám podařilo získat další hutnou vědeckou publikaci - tentokrát studii socioložky Marty Kolářové. Ta se ve svém dlouhodobějším výzkumu věnovala lidem, kteří se rozhodli k alternativnímu způsobu života - zejména z důvodu environmentální šetrnosti, snahy o soběstačnost nebo o únik na venkov. Publikace sociologickými metodami mapuje prostor spotřebitelské a životní alternativy v ČR a do povědomí vnáší některé méně známé pojmy a nečekané souvislosti.

Základním východiskem práce je tzv. politika životního stylu - rozhodování v každodenním životě na základě etických, environmentálních nebo politických měřítek. Může tak znamenat alternativu ke klasické aktivní politice nebo její doplnění. Jde o žebříček hodnot a spotřebitelských postojů aplikovaných do praxe a snahu měnit směřování společnosti „zdola“. Podobným pojmem je pak tzv. politický konzumerismus (nebo také etická spotřeba). Jde o aktivismus, který využívá klasických tržních mechanismů ke kýženým změnám. Někdy se také v této spojitosti mluví o každodenních volbách peněženkou. Často jde o upřednostňování nebo naopak bojkot určitého zboží nebo služeb. Podstatné je v této souvislosti poznání, že největší environmentální škody vznikají v důsledku běžné každodenní spotřeby a že každý jedinec má možnost na základě takto motivovaných voleb přispět k širokosáhlým změnám. A právě společenskou výseč lidí, kteří aktivně naplňují takovéto atributy, se rozhodla autorka podrobit bližšímu zkoumání.

Text je rozdělen do dvou hlavních částí, kdy jsou nejdříve zkoumány kolektivní a následně individuální formy politiky životního stylu. Autorka se záměrně vyhýbá klasickému environmentálnímu aktivismu; důležitým pojítkem její práce jsou zejména alternativní způsoby získávání potravin a bydlení „blíže přírodě“ (většinou na venkově nebo v rámci nejrůznějších permakulturních projektů).

V kapitole o komunitních způsobech politiky životního stylu jsou blíže rozebírány permakulturní hnutí, ekokomunitní projekty a komunitou podporované zemědělství. Motivací a společným jmenovatelem je zde snaha pěstovat si své vlastní (zdravější) potraviny, zmírňovat negativní důsledky intenzivního zemědělství a žít více v souladu s přírodními pochody. Někdy je to také snaha o vymanění se z klasických tržních a ekonomických mechanismů (např. prostřednictvím alternativních směnných systémů). Ačkoli je častým motivem rovněž snaha o (potravinovou) soběstačnost, autorka na mnoha místech knihy dochází k závěru, že se jedná pouze o těžko dosažitelný ideál a lepší je tedy hovořit o tzv. potravinové suverenitě (právu a možnosti pěstovat si některé potraviny vlastními způsoby). V této části knihy se také pouští do nelehkého úkolu zmapovat nejednoznačnou skupinu „příznivců“ těchto směrů. Nazývá ji „eko bio sub-

kulturou“ a nachází zde mnoho rozličných atributů, inspirací a motivací. Při pohledu zvenci se jako jedno z poznávacích znamení může jevit různě silné tíhnutí k ezoterickým nebo duchovním filozofiím.

Kapitola zaměřená na individuální formy politiky životního stylu sleduje jedince, kteří v menší či větší míře praktikují tzv. udržitelnou spotřebu. Tedy životní styl minimalizující negativní dopady na životní prostředí. Text si také všímá ekopsychologických mechanismů ve společnosti - tedy toho, proč je tak rozšířená nadspotřeba. A také toho, proč je tak malá část společnosti ochotná se změnit. „Lidé nespotřebovávají se záměrem poškodit životní prostředí, ale jde o nezamýšlený důsledek jejich snahy o zajištění vlastních potřeb.“ (...) „Řada lidí má informace o tom, jaké jednání je neekologické, ale znalosti nebo vědění o udržitelném způsobu života automaticky nevedou ke změně.“ K nadspotřebě nahrávají také motivy celospolečenské - „okázalá spotřeba“ (předvádění bohatství) nebo náročnost šetrnější spotřeby. Je také do velké míry vedena sociálními normami, ze kterých je obtížné vystoupit. To vše vyúsťuje ve velkou nekonzistenci mezi teoretickými environmentálními pohledy a praktickou změnou spotřebních vzorců (obzvláště pak v ČR). Zatímco dosavadní snahy o tzv. zelený konzumerismus vedou pouze k orientaci na jiné („zelenější“) zboží, ve skutečnosti jsou zapotřebí hlubší celospolečenské změny a přehodnocení rámců spotřeby jako takové. K těmto snahám přispívají právě některé praktiky individuální politiky životního stylu - snaha o zvýšení soběstačnosti, minimalismus, lokalizace produktů a služeb, decentralizace... Ruku v ruce s tímto jde rovněž snaha o zlepšení kvality života, která je neustálým tlakem na spotřebu snižována.

Problematický pojem soběstačnost autorka rozvádí v rozboru etiky DIY (Do It Yourself - Udělej si sám) v rovině kutilství, seberealizace nebo právě snahy o snížení ekologické stopy vznikající při výrobě nového zboží. Stoprocentní soběstačnost tak, jak je často chápána, je v textu i na základě hloubkových rozhovorů s účastníky výzkumu prakticky dementována jako neaplikovatelný teoretický model. Mnohdy je usilováno o částečnou míru potravinové soběstačnosti nebo dílčí nezávislost na energiích fosilního původu, případně některých složkách systému (školy atd.). Původní romantické představy jsou často opouštěny nebo upravovány do podoby soběstačnosti finanční, kdy na základě nového (permakulturního) projektu vzniká podnikatelský záměr nebo jsou zpeněžovány produkty hospodaření. „Snaha o autonomii a soběstačnost se v realitě může manifestovat jako dřina, časově náročná manuální práce 'na poli'. Naplnění hlavní hodnoty, totiž svobody a nezávislosti, se pak neuskuteční. Jednu nesvobodu vystřídá jiná.“ V mnoha ohledech dává větší smysl usilovat o soběstačnost komunitní (např. na úrovni rozsáhlejšího společenství - obce apod.) na základě principů dělby práce a síťování.

Autorka také naráží na některá rozporuplná fakta zkoumaných principů. Snahy o soběstačnost a environmentální šetrnost v prostředí „cesty z města“ a permakulturních projektů jsou často parciální a výběrové. Ekologická stopa takového žití je totiž zvyšována nutností individuální dopravy na někdy i dlouhé vzdálenosti, příznivci se téměř nikdy nezřikají moderních technologií a diskutabilní je také poměrně velký zábor půdy pro takové projekty (i když je na pozemcích šetrně hospodařeno a biodiverzita takových míst se může i rapidně zvyšovat). Významnou rovinou v diskuzi je také motivace samotných lidí. Čistě proekologická touha po šetrnějších dopadech žití se jeví spíše jako doplněk či vedlejší efekt mnohdy osobní (egoisticky motivované) touhy po zdravějším životě blíže přírodě. Na druhou stranu autorka tento aspekt nikterak nezavrhuje ani nehodnotí, protože je si sama vědoma podstatné souvislosti. Diskurz současného environmentálního hnutí je naplněn nejrůznějšími omezeními, „zákazy“ a doporučeními, které směřují spíše k dobrovolné skromnosti a nějaké formě odříkání. Pokud však vycházíme z hlubší lidské přirozenosti, která je založena na touze po blahobytu a pohodlí, nezbyvá než se tímto směrem zaměřit i při proekologickém doporučování. „Dobrovolná skromnost v diskurzích hnutí za udržitelnou spotřebu ani širší eko bio subkultury téměř nefiguruje a tato hnutí se snaží přilákat lidi na jiné ideály a mluví raději o soběstačnosti, svobodě, zdraví, hojnosti či radosti. Soběstačnost tak spíše než do antikonzumních praktik omezujících spotřebu zapadá do konceptu alternativního hédonismu s důrazem na uspokojení a potěšení z dobrého života.“ Na první pohled se to může jevit jako zásadní rozpor, ale domnívám se, že pokud budou oba pohledy správně a střídavě nakombinovány, mohlo by se jednat o model s velkým potenciálem pro „zelená“ témata.

Na knize si určitě pochutnají nejen všichni milovníci výše uvedených alternativních směrů, ale také ti, kteří jsou zvyklí pohlížet na věci tak trochu jiným způsobem. -jj-

Peřeje v Sudoměři

Řada z nás pročítá katalogy cestovních kanceláří, hledá na internetu zajímavá místa, která by stála za zhlédnutí, váží mnohdy mnohakilometrové cesty, a přitom často zcela nablízku lze najít nevšední přírodní krásu.

Jednou z takových jsou i peřeje Otavy v Sudoměři. Již na dálku o sobě dávají nevtíravě a nenásilně vědět. Řeka se zde tříští do bezpočtu hravých a neposedných vlnek, jejichž stříbrné hřbety se nádherně třpytí ve slunečních paprscích. Voda bublá, hlučí, klokotá a šumí. Balzám nejen pro oči, ale i pro vnímavou duši. Tytam jsou každodenní všední starosti, problémy a stres. Šťasten ten, kdo žije v jejich blízkosti.

*Kdo je nezná, neuvěří,
peřeje jsou v Sudoměři
opravdovou raritou.
Leckdo ale neví to.*

*Řeka s vlnkami si hraje
na své pouti zdejším krajem,
ráda mezi kameny
ve stříbro je promění. Petr Šulista*

Foto Petr Šulista

Říjnový kalendář Jirky Wagnera

Už minule jsem v zářijovém kalendáři podotýkal, že starým Římanům asi došla fantazie, když pojmenovali tento podzimní měsíc číslovkou. Ani s tím říjnem to nebylo ve starém Římě jinak. Prostě mu opět přidělili číslovku: byl osmý od jara, latinsky se osm řekne „octo“ – tak October! Vyřízeno. I pro celou západní Evropu, která v různých svých jazykových variantách tento název akceptovala.

Ne tak Slované: ti asi byli s tou přírodou nějak víc spjati: Třeba Poláci mu říkají pazdziernik od pazdeří (odpad při získávání lněného či konopného vlákna). Ukrajinci říjnu zase říkají žovteň – od žluté barvy listů. Asi nejpesimističtější říkají říjnu Finové: lokakuu, což lze přeložit jako zablácený měsíc.

V Čechách tou dobou ovšem ještě doznívá babí léto s milým sluníčkem, vrchol podzimu. A jeleni v říji v té době ještě svým troubením otřásali lesy. Tak od té trvající říje máme říjen!

Říjnové nebe plné hvězd má rádo teplá kamna.

– Co přinášíte, dny říjnové?

STROMY SE PYŠNÍ
*barevným listím.
Mlha
to nemá ráda.*

(newtonovské variace)

JABLKO SPADLO
*na mou hlavu.
Ale nic
mě nenapadlo.*

CO ŘÍJEN DÁVÁ?
*Ticho.
Mlhu, co v kopcích
zas polehává.*

(překvapení)

OTVÍRÁM VRATA.
*Kolik mi javor k nohám
nakladl zlata!*

CHLADNÁ ŘÍJNOVÁ
*smáčí mi boty.
Rosa
už je taková.*

Foto Jiří Wagner

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- O něco menší než vlaštovky jsou jejich příbuzné jiříčky. Trochu se liší i zbarvením (hlavně bílou skvrnou nad ocáskem) a výrazně kratšími ocasními rýdovacími pery. Hnízda nemají miskovitá jako vlaštovky, ale více uzavřená, s vletovým otvorem. Stavějí si je také u lidí, ale jen zvenčí ve výklencích, pod římsami a podobně. Mimo dobu hnízdění nocují společně na strozech. Běžně se s nimi setkáváme i ve městech. Můžeme pro ně i něco snadného udělat – udržovat vlhké hlinité místo k nabírání stavebního materiálu pro hnízda. A hlavně: mít pořád na mysli to, co je jasné jiříčkám i všem ostatním divokým tvorům, ale mnohým lidem to nedochází - že naše planeta tu v žádném případě není jen pro lidi a že je nutné dělat všechno pro to, aby společné soužití bylo co nejlepší (viz např. tipy na webu České společnosti ornitologické, v příslušném dílu výborného pořadu „Ornitolog na drátě“, blogu [Zelená domácnost](#) atd.). Kdo rozestavěná (nebo dokonce i hotová!) hnízda jiříček ze svého domu shazuje, myslí jen na své pohodlí. A přitom to jde zařídit tak, aby řešení bylo přijatelné pro všechny zúčastněné. Tedy, když nepočítáme hmyz, který se musí mít na pozoru před ulovením, místo aby si pěkně létal, kde se mu líbí... V našem časopisu už na tohle téma hned v prvním jeho ročníku vyšel pěkný článek od Jana Juráše – viz [číslo 7/2012](#).

Hnízdo jiříček, foto -ah-

Poblíž vod se drží a loví zde hnědavě zbarvené břehule. K hnízdění si vybírají vysoké stržené břehy. Tak je to popsáno například v útlé knížce, kterou pro děti napsal Vitalij Bianki – „O Břehulce“. Ale protože takových míst je málo, náhradní podobné prostředí jim poskytují především pískovny. Nory břehulí vyhloubené ve stěnách pískovny připomínají svými vstupními otvory okna paneláku. A je nutné to zařídit tak, aby se při těžbě písku na ochranu břehulí pamatovalo.

- Útočištěm vlaštovek v chladných dnech jsou rybníky. Nad jejich hladinou je teplejší vzduch a drží se zde více hmyzu. Po silných deštích umí vlaštovka sbírat hmyz i ze země.

- „*Děťátko malé, jak jsi ospalé. Vlaštovička dávno vstala, čtyři dvory oblítala, a ty ještě spíš? Že se nestydíš!*“ -ah-

Zdraví a strava

Kompletní veganské menu chutně a snadno (10. strakonický Veget Fest)

Pokud vám utekl letošní Veget Fest a chtěli jste zhlédnout ukázkou vaření spisovatelky a kuchařky Moniky Brýdové, nabízíme možnost vše napravit. Autorku dvou rostlinných kuchařek jsme požádali o svolení zveřejnit náplň jejího vystoupení v našem časopise. Níže tak naleznete pár receptů, které jsou samy o sobě důkazem, že rostlinné stravování není určitě v ničem složitější.

V listopadovém čísle budou následovat recepty na některé ze specialit, které se ocitly na ochutnávkovém stole a svým výtečným podpořily zvířecí azyl Útulak Tibet.

A pokud je vaření nebo experimentování v kuchyni i vaším koníčkem, rádi bychom vás pozvali na novou sezónu kurzů zdravého vaření (viz pozvánky na str. 9). Zaměříme se v nich na konkrétní živočišné produkty, resp. možnosti, kterak je v kuchyni jednoduše nahrazovat zdravější a šetrnější alternativou. -jj-

Domácí sojanéza

Budete potřebovat: sójové mléko, olej, hořčici, sůl, pepř

Na výrobu sojanézy budete potřebovat **sójové mléko** (z jiného rostlinného to nejde!),

rostlinný olej (zkoušela jsem i s olivovým, ale je moc aromatický, proto raději doporučuji řepkový), hořčici (tu kterou máte rádi, já používám dijon), sůl, pepř... a případně pár kapek citrónu, pokud máte rádi kyselejší, ale já ho většinou nepoužívám. Připravte si jeden díl sójového mléka a dva díly oleje. Přidejte lžičku hořčice, osolte a opepřete. Můžete použít černou sůl místo klasické a dodáte majonéze i lehce vajíčkovou vůni. Nandejte vše do vysoké nádoby a připravte si tyčový mixér. Pak už stačí opravdu ani ne minuta a skvělá sojanéza je hotová. Žádné pomalé přilévání oleje, prostě takhle jednoduše. Ochutnejte a případně dosolte/dopepřete/dokyselte.... dle chuti. Chutná opravdu jako majonéza, nepoznáte rozdíl....

Netuňáková pomazánka

Budete potřebovat: vegan kousky s příchutí tuňáka z Lidlu, sojanézu (případně vege máslo pro hutnější konzistenci), plnotučnou hořčici, cibuli nadrobno nakrájenou, kyselou okurku a nálev ze sklenice, šťávu z citrónu (podle chuti, někdy stačí trošku toho nálevu z okurek), sůl, pepř.

Vše jsem dělala od oka a doporučuji to udělat taky dle individuálních chutí (pokud někdo rád kyselejší – přidat více nálevu). Kousky netuňáka trochu rozmixujte. Přidejte vše ostatní a opět rozmixujte. Doporučuji zatnout zuby a nechat přes noc v lednici proležet. Je to pak úplně jiný level!

Foto Monika Brýdová

Uzená pomazánka

Budete potřebovat: uzené tofu, zkaramelizovanou cibulku, sojanézu, kurkumu, černou sůl, pepř.

Všechny suroviny rozmixujte tyčovým mixérem.

Bramborový salát

Budete potřebovat: brambory typ A uvařené ve slupce, sojanézu, marinované a případně uzené tofu, jarní cibulku, červenou papriku, kyselou okurku, kukuřici v plechovce, sůl, pepř, kurkumu, olej, černou sůl.

Brambory, papriku, okurku, jarní cibulku a tofu nakrájejte na drobné kostičky, tofu lehce namarinujte v troše oleje a kurkumu a černé soli. Poté vše promíchejte se sojanézou a případně dosolte, opepřete a přidejte trošku plnotučné hořčice podle chuti.

Čočkový salát s hlívou a rajčaty

Budete potřebovat: čočku, sušená rajčata v oleji, hlívu ústřičnou, olej, balsamico ocet, ume ocet, cibuli, třtinový cukr, petrželku.

Čočku si předem namočte, nejméně na dvě hodiny, nejlépe přes noc. Poté ji slijte a propláchněte a dejte vařit do čisté vody, kterou jen lehce osolte. Mezi tím, co se čočka vaří, což trvá cca 25 minut, si nakrájejte jednu větší nebo dvě menší cibule nadrobno a na lžici oleje ze sušených rajčat ji zkaramelizujte. To uděláte tak, že ji na menším plameni restujete a až začne sklovatět, tak ji zasypete malou lžičkou třtinového cukru a po jeho rozpuštění zalijete dvěma lžicemi balsamico octa. Poté přidejte hlívu ústřičnou nakrájenou na proužky a společně restujte asi deset minut. Sušená rajčata vyjměte z oleje, pokrájejte na proužky a přidejte k hlívě a další pět minut společně opékejte. Uvařenou čočku scedte, propláchněte a přidejte do pánve k hlívě a rajčatům. A nejdůležitější dochucení přijde na závěr – použijte umeocet. Umeocet neboli ume-su je tekuté ochucovadlo, které vzniká jako vedlejší produkt při fermentaci japonských švestiček umeboši (plody meruňky japonské). Nejedná se o skutečný ocet. Místo kyseliny octové obsahuje kyselinu citronovou. Má výrazně slano-kyselou chuť. Právě tato chuť zharmonizuje celé jídlo. Na talíři ještě posypte petrželkou. Je skvělý teplý i studený....

Foto Monika Brýdová

Pečené donuty

Budete potřebovat: rostlinné mléko, řepkový olej, jablečný ocet, rum, skořici, sůl, třtinový cukr, špaldovou mouku a čokoládu a něco na zdobení.

Na cca 25 ks malých donutů si připravte těsto z 1 sklenky rostlinného mléka (sklenka 1,5 dcl), 1/3 sklenky řepkového oleje, malé lžičky jablečného octa a 2 lžic rumu (ten tam dělá to správné kypření), 1 lžičky skořice, špetky soli, 1/2 sklenky třtinového cukru a 2 sklenek špaldové hladké mouky a 1 kypřicího prášku. Vše lehce smíchat do hustšího těsta (hustší než na lívance), případně si poměry upravte, každá mouka trochu jinak saje tekutiny...

Těsto si dejte do sáčku. Můžete použít i obyčejný igelitový nebo cukrářský s libovolnou špičkou. Sáček vám umožní lepší manipulaci s těstem, které musíte naplnit do formy na donuty. Můžete použít silikonovou formu a péct donuty v troubě nebo si dát nástavce – plotýnky do vaflovače. Pak jen stačí nastříkat kolečka a upéct ve formě v troubě na teplotu 180 st cca 15 minut. V sendvičovači s plotýnkami stačí cca 3–4 minuty, než se „koblížky“ krásně vybarví... Nejlepší je, po upečení donuty vyndat na drátěnou podložku, aby se zespu nezapařily. Zdobení je na vás – skvělá je čokoládová poleva a posypat kokosem...

Více vegan receptů najdete v mých kuchařkách a také na mých stránkách www.brydova.cz a denně vydávám vlogy na youtube.com/@brydova kde také vařím, pečů a smažím vše ve vegan duchu.... **Monika Brýdová**

Ukázka přípravy - 10. Veget Fest, foto -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Zdeňka Škopková, Hanka Dědová, Ivana Anderlová, Jana Hrdinová, Lukáš Linhart, Jiří Wagner, Eva Legátová, Petr Šulista, Monika Brýdová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2023

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE